

Zomerdienst 23 augustus 2009 G O L V E N

Welkom:

Geluiden van de zee. Golven. Ooit kampeerde ik in de wildernis op een Grieks eiland toen bij het vallen van de nacht het geluid opklonk van mannelijke zangstemmen die veelstemmig een lied aanhieven, een beetje vergelijkbaar met wat zojuist klonk. Krekels, golven, stemmen vermengden zich in een machtige en tegelijk tere uitzegging van het menselijk bestaan.

Goedemorgen allen, welkom in de Dominicus. Was u nog aan zee in deze warme week? Heeft u de golven gevoeld? Of had u genoeg aan de golven die het eigen bestaan soms kunnen overspoelen? Deze tijd van zomerse loomte en vrijheid, is tegelijk voor zovelen tijd van spanning en zorg. Leven dat doorgaat, als golven water die over je heen kunnen stromen, soms kabbelend, reinigend, dan weer beukend en overweldigend. Steeds weer vraag ik het me af, als mijn eigen leven me naar adem doet happen, of als nabije anderen overspoeld worden: hoe om te gaan met de overmacht van golven. Bij iemand wordt kanker geconstateerd, een kleine bobbel betekent opeens een leven op zijn kop, bij een ander is de baan opgezegd. Fundamenten afgebroken. Onzekerheid. Hoe zoekt een mens zijn weg hierin. Midden in de onrust, de hartkloppingen, het gedraai in de nacht, de beklemming die je bespringt, de grauwsliuier die over je leven hangt. Wat helpt, als de hulp niet gelegen zal liggen in een terugkeer naar het oude leven, naar een wonderbaarlijke genezing, naar de hoofdprijs in de staatsloterij. In woorden van Ton Lathouwers: waar ga je staan, als je nergens meer kunt staan? Vandaag klinken enkele passages uit het werk *Verzet en Overgave* van de Duitse theoloog Dietrich Bonhoeffer die als politiek gevangene ter dood werd veroordeeld in 1945, op 39-jarige leeftijd. En we horen in andere woorden en liederen over wat steun kan geven, als wegwijzers op de oceaan.

Met alles wat er is in een mensenleven zijn we hier dit uur bijeen en zo zoeken wij het aangezicht van de Eeuwige.

Ben je daar God?

Zie je ons, ben je nabij?

Kom dan tot ons in licht en verlichting

Doe ons leven in vertrouwen.

Amen

Lezing uit teksten van Dietrich Bonhoeffer Verzet en overgave

In een brief aan zijn ouders van 15 mei 1943:

Een buitenstaander kan zich natuurlijk toch moeilijk voorstellen hoe het leven van een gevangene is. Op zich genomen, dus van minuut tot minuut, verschilt dit leven niet zo veel van het leven elders: je leest, je denkt, je schrijft, je loopt op en neer – en echt niet als een gekooide ijsbeer. Het komt er maar op aan je in te stellen op wat je nog hebt en kunt – en dat is veel – en niet te dulden, dat gedachten opkomen over alles wat je niet kunt; niet toegeven aan de ergernis en wrok over heel die toestand hier. Toch heb ik nog nooit zo duidelijk ingezien, wat de bijbel en Luther bedoelen als ze spreken over 'aanvechtingen'. Zonder enige aanwijsbare psychische of fysieke reden wordt plotseling je innerlijke vrede en berusting aangetast en je hart wordt, zoals Jeremia beeldend zegt, dat onhandelbare bange ding, dat je nooit kunt peilen. Je ervaart het werkelijk als een inval van buitenaf, als een boze macht die je het meest belangrijke wil ontroven. Maar het is wel goed ook dit mee te maken, je leert het menselijk leven beter begrijpen.

Ik werk op het ogenblik aan een kleine studie over de tijdservaring; die ervaring is typerend voor iemand in voorarrest. Eén van mijn voorgangers in deze cel heeft boven de deur gekrast: 'over honderd jaar is alles voorbij'; zo probeerde hij klaar te komen met het gevoel van leegte. Er is veel over te zeggen en ik zou er graag met papa over praten. 'Mijn tijden zijn in uw hand' (ps 31,16) zo luidt het bijbels antwoord op deze vraag. Maar de bijbel kent ook de vraag die hier alles dreigt te beheersen: 'Hoelang Here?' (ps 13)

In een brief aan zijn vriend Eberhard Bethge van 29 mei 1944:

Beste Eberhard, ik hoop dat jullie ondanks alarm genieten van deze warme zomerse pinksterdagen. Stilaan leer je afstand nemen van wat je leven bedreigt; nee, afstand-nemen klinkt te negatief, te uitdrukkelijk, te stoïcijns, je zou beter kunnen zeggen: die bedreigingen iedere dag neem je op in het geheel van je leven. Ik merk hier steeds weer dat zo weinig mensen in staat zijn met meerdere dingen tegelijk te leven. Komen er vliegtuigen, dan zijn ze louter, angst, is er iets lekkers dan zijn ze puur begeerte, loopt iets anders dan ze hoopten dan zijn ze enkel wanhoop, lukt iets dan zien ze niets anders meer. Ze zijn blind voor de volheid van het leven en de totaliteit van hun eigen bestaan. Het objectieve

en subjectieve, alles valt uiteen in brokstukken. Het christendom daarentegen plaatst ons in verschillende dimensies van het leven tegelijk. In zekere zin dragen wij God en de hele wereld in ons. Wij wenen met wie wenen en zijn tegelijkertijd blij met hen die blij zijn. Wij vrezen (weer onderbroken door alarm, ik zit nu lekker buiten in de zon) voor ons leven en kunnen toch die dingen niet vergeten, die veel belangrijker voor ons zijn dan ons eigen leven. Als er bijvoorbeeld alarm is en je laat je niet volkomen absorberen door zorg om eigen veiligheid maar probeert een sfeer van rust te scheppen, dan wordt de situatie volkomen anders, dan wordt het leven niet gereduceerd tot een enkele dimensie, het blijft meer dimensionaal-polyfoon.

Kleine overweging

Een poster uit de zeventiger jaren: Swami Satchitananda, zwiert met lange witte baard en in fladderend gewaad langs de kust van Hawaï op een surfplank over de golven. Daaronder staat geschreven: 'je kunt de golven niet tegenhouden, maar je kunt wel leren surfen.' Misschien stond u nog nooit op een surfplank - ik ook niet trouwens – en toch vraag ik: hoe surf jij op die golven? Wat doe je als je niet meer weet wat je doen moet? Hoe vind je grond onder je voeten als je overspoeld wordt?

De eerste brief die we hoorden van Bonhoeffer maakt al duidelijk dat er niet één antwoord is, en dat 'n antwoord geen truc is om aan eventueel lijden te ontkomen. En toch kunnen gevonden antwoorden (van jezelf, van anderen) helpen bij het tasten naar grond onder je voeten als golven je overspoelen. Zo zei iemand van de week dat het gaat om de somberte stop te zetten, die knop omdraaien, iets gaan doen, in beweging komen.

Wat helpt jou?

Die vriend waar ik eerder over sprak, vertikte het om bij de diagnose keelkanker helemaal de afgrond in te tuimelen. "Ik ga geen hypotheek nemen op een huis dat ik nog niet heb gekocht." Stapje voor stapje bekijken wat elke dag weer aan openingen te bieden heeft. Bonhoeffer noemt het *aanvechtingen*, de somberte die je kan bekruipen, de neiging bij de pakken neer te gaan zitten, het toelaten van lamlendigheid, of het denken 'het wordt toch niiks meer'. Door dat bange hart te benoemen val je er niet helemaal mee samen. Daarmee is de wanhoop niet gladgestreken of weggepoetst. Want Bonhoeffer bidt beide psalmen tegelijkertijd 'in uw hand zijn wij' en 'hoelang nog'. Het is er allemaal, die hele wereld met al zijn gewaarwordingen is in ons, net als in God.

"Het is goed dit ook mee te maken", schrijft Bonhoeffer, 'je leert het menselijk leven beter te begrijpen.' Zo creëert hij ruimte. Hij laat zijn blik niet verkokeren tot de tegenslag alleen, maar zoekt de langere lijnen in zijn leven. Hij vergeet zijn dankbaarheid niet, wat goed is en niet kan worden aangetast door het lot. Hij bidt en legt dat hele scala van emoties neer voor het aangezicht van God.

Ik heb nu wel vijf-zes manieren genoemd om jezelf niet helemaal te hoeven verliezen in het noodlot. Manieren om te leren surfen op de polyfone golven van het leven. Manieren die ook mij kunnen helpen wanneer het bange hart zich doet kennen. Want zoals bij veel zaken in het leven, helpt het te oefenen, te experimenteren met 'wat helpt mij'. Wat helpt mij om een levenshouding te vinden en toe te eigenen die niet wegloopt voor de zwaarte, maar die tegelijk al het goede wat eerder was bewaart. Die dus proporties zoekt en daardoor optilt en moed geeft.

In Bonhoeffer's vertrouwen in God vinden al die oefeningen hun voltooiing. Wat helpt is durven te vertrouwen dat je geholpen wordt. Zo bidt Bonhoeffer zijn gebeden. Hoe wanhopig of machteloos ook. En daarin blijkt God naar een mens toe te komen. Moge het zo zijn.

Lezing: Mt 14, 22-36 (voor de voorbeden)

De leerlingen zouden vast aan boord gaan en oversteken. Jezus wilde eerst nog alleen zijn en bidden, op een berg. Toen het avond geworden was, was hij daar nog. Toen de boot al ver van de kust was, had die het zwaar te verduren van de golven, omdat de wind tegenzat. Op het einde van de nacht ging Jezus lopend over het meer naar hen toe. De leerlingen die hem op het meer zagen lopen raakten in paniek. Een spook riepen ze en schreeuwen van angst. Meteen zei Jezus: Rustig maar, Ik ben het. Weest niet bang. Petrus gaf hem ten antwoord: Heer als u het bent laat me dan over het water naar U toekomen. Hij zie: Kom. En Petrus stapte overboord, liep over het water en kwam naar Jezus toe. Toen hij lette op de kracht van wind, werd hij bang, en begon te zinken. Red me Heer, riep hij. Meteen stak Jezus zijn hand uit en greep hem vast. Hij zei: Kleingelovige, waarom heb je getwijfeld?

Gebeden en zegen

Laten we proberen te bidden,

ons te openen voor wat groter is dan wij:

Wees gedankt God om mensen die vrolijk in het leven staan,
die licht leven en zo anderen tot verlichting zijn.

Wees gedankt God om al die wendingen ten goede, voor steeds veranderende
perspectieven, voor hoop die leven doet.

Wees gedankt voor die momenten dat rust gevonden wordt bij U, wanneer vrede in ons hart
is, overgave aan wat er is.

Voor een ieder waar ook ter wereld die naar adem hapt in de golven,

Dat er openingen moge zijn naar stille wateren, naar bevrijding.

Wees ons tot steun Gij eeuwige. Roep ons steeds weer op tot vertrouwen en toewijding aan
alles wat het leven op ons pad brengt.

Meebewegen met hoe het gaat.

In de veiligheid van onze binnenkamer leggen we onze gedachten bij u neer: .... Ontferm u
over uw mensen. Amen

En zegenen we elkaar:

Dat we samen sterk zijn

Dat we licht en soepel zijn

Dat we onze weg vinden in wat ons overkomt

Daartoe zegene ons de Levende God

Ga heen in vrede

Vandaag, morgen en de dagen die komen